

SORUN NEDİR?

FELSEFE-BİLİMİN DÜŞÜNCE BİÇİMİ

Ş. Teoman Duralı

DERGÂH

SORUN NEDİR?
Şaban Teoman Durak

Sorun Nedir??'in yayın hakları Dergâh Yayınları'na aittir.

Dergâh Yayınları: 314

Sertifika No: 14420

Kutadgubilig-Felsefe Dizisi: 10

ISBN: 978-975-995-824-4

1. b. Mart 2006, 2. b. Mayıs 2011

3. Baskı: Ekim 2017

Dizi Kapak Tasarımı: Işıl Döneray

Kapak Uygulama: Ercan Patlak

Sayfa Düzeni: Ayten Balaç

Basım Yeri: Ana Basın Yayın Grda İnş. Tic. A.Ş.
B.O.S.B. Mermerciler Sanayi Sitesi 10. Cad. No: 15
Beylikdüzü / İstanbul
Tel: [212] 422 79 29
Matbaa Sertifika No: 20699

Kapak Basım Yeri: Hanlar Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel: [212] 324 08 82

Cilt: Güven Mücellit & Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel: [212] 445 00 04

Dağıtım ve Satış: Ana Yayın Dağıtım
Molla Fenari Sokak Yıldız Han No: 28 Giriş Kat
Tel: [212] 526 99 41 (3 hat) Faks: [212] 519 04 21
Cağaloğlu / İstanbul

Şaban Teoman Duralı

Felsefe-Bilimin Düşünce Biçimi
SORUN NEDİR?

DERGÂH YAYINLARI

Klodfarer Cad. No:3/20 34112 Sultanahmet / İstanbul

Tel: [212] 518 95 79-80 Faks: [212] 518 95 81

www.dergahyayinlari.com / bilgi@dergahyayinlari.com

“Başkasında görüp de nefret ettiğin şey,
sana edeb olarak yeter” – Hz *Ali*.¹

¹ Abdülbâkî Gölpınarlı'nın “*Mesnevî*” şerhinden, ıv.bölüm, 358.s, 86.satır.

Kitabımız, azîz hocam Profesör Dr Sayın Ahmet Yüksel *Özemre*
beğefendinin anısına ithâf olunmuştur.

TEŞEKKÜR

Evvelemîrde bu kitabı basıp yayımlamak çeşidinden zahmetli bir işi üstlenmiş bulunan *Dergâh* yayımevinin, başta Sayın Ezel *Erverdi* beğefendi olmak üzere, çalışanlarına teşekkür ediyorum.

İçindekiler

SÖZBAŞI, 13

Ekler, 29

A- KISALTMALAR İLE İŞÂRETLER, 30

B- DİLBİLGİSİ KURALLARI VE İMLÂYLA İLGİLİ BİRKAÇ MÜLÂHAZA, 31

BİRİNCİ KİTAP: SORU – SORUN – MESELE, 33

İKİNCİ KİTAP: DİRİM GERÇEKLIĞİ SORUNU, 39

I- CANLILIK SORUNU, 41

1- Canlılık Kimin Mahdır: Fiziğini yoksa Metafiziğini?, 41

2- Düzgünlüğün Hikmeti, 43

3- Bitmeyen Çekişme: Canlı-olmayan ile Canlı Arasındaki Bağını Sorunu, 44

4- Evrim Sorunu, 46

5- Ölümlü olma Sorunu, 46

Ekler, 48

II- EVRİM ile TARİH SORUNLARI, 52

1- Evrimin Temel Belirlemeleri, 52

2- Tarihin Temel Belirlemeleri, 54

3- Evrimden Kaynaklanmış İdeolojik Belirlemeler, 56

Ekler, 57

III- BEŞERDEN İNSANA SORUNU, 62

Ekler, 66

IV- İNSAN-OLUŞ SORUNU, 68

1- Süreçlilik – Değişmezlik Karşıtlığı, 68

2- Zorunluluklara Koşulmuş Beşer – Hür olan İnsan, 69

3- Mekanik Yasalı Çerçevesinde Mütâlea Olunan Beşerliliğe indirgenmiş İnsan, 71

4- İnsan Teki ve Toplum, 72

Ekler, 75

ÜÇÜNCÜ KİTAP: AŞKIN HAKİKAT SORUNU, 81

I- METAFİZİK SORUNU, 83

- 1- Metafizik, 83
- 2- İlahiyattan Kaynaklanan Felsefe Sahası: Ahlâk, 91
- 3- Akıl
- 4- Bilinibilinirlik ile Düşünülebilirliğin ötesi, 97
- 5- Manâ – Anlam, 99
- 6- Felsefenin Ana Yöntemi: Dialektik, 100
- 7- Metafizik Düşünüş: Teemmül ile Tefekkür, 102
- 8- 'Metafizik'in Kaplamı: 'Transsendental'; dışlamı: 'Transsendent' düşünce sahaları, 107
- 9- A Priori – A posteriori, 108
- 10- *Dialektiğin* olumlu ile olumsuz uygulamaları, 112
- 11- Transsendental Analitik – Transsendental estetik, 115
- 12- Geriye Bakış: Felsefenin Annesi: *Bilgelik*, 120
- 13- Bilgelikten Felsefeye, 125
- Sonuç, 139
- Ekler, 142

II- KİMLİK: İNSAN-OLMANIN ESÂSİ SORUNU, 155

- 1- Nelik, 155
- 2- Bireylilik, 156
- 3- Bireyliliğin Ana Belirleyicisi: Genotip, 157
- 4- Beşerin Bireyliliği: Kimlik, 158
- 5- İnsanın Bireyliliği: Kişilikleşmiş Kimlik, 158
- 6- İlk-Topluluk-Örneği: Kadın – Erkek – Çocuk Birlikteliği, 159
- 7- Dirim Esâsı Bünye – İlahî Kaynaklı Yapılanma, 160
- 8- İlahî Kaynaklı Ruh: *Beden* ile *Ruh* arasındaki Köprü olan Nefs, 161
- 9- Kişinin Kimliğinden Toplumun Kimliğine, 161
- 10- Toplumun Aslı Kurucu Yönlendirici Etkeni: Eğitim – Öğretim, 162
- 11- Beşeri Belirleyen Gen İşleyişine Karşılık, İnsanın Temel Dayanağı: Kültür Mirâsı, 163
- 12- Toplumun Hâfıza Kaybı: Kültürün Ölümü, 164
- 13- Kültürün Aslı Dokusu. İnanç Düzeni, 165
- 14- Tekrarlanır – Tekrarlanamaz Zaman Hatlarının Karşıtlığı Karşısında Kendini Belirleyebilen Varlık olarak İnsan, 166
- 15- Maddî-Mekanik-ötesi Varlık Tabakası: Canlılar Âlemi, 167
- 16- Mütecânis Cansız – Gayrimütecânis Canlı Karşıtlığı, 168
- 17- Canlıyı Açıklamak: Canlılar biliminin Felsefesi; İnsanı Anlamak: Yaşama Felsefesi, 169
- 18- Fizyolojik İşleyişler ile Nefsî (Pyschique)Faaliyetler, 171
- 19- Nefs Faaliyetleri ile Ruh Hâli, 173
- 20- Yanılgı, 176
- Ekler, 178

III- BİREYLİLİK – KİMLİK – KİŞİLİK SORUNLARI, 181
Ekler, 186

IV- ÖDEV esâslı AHLÂK: İNSANIN BAŞKALDIRMASI SORUNU, 187

- 1- Beşeri İnsan kılan Ana etken: Ahlâk, 187
 - 2- Âlem, 187
 - 3- Ahlâkın Kurucu Unsurları, 188
 - 4- Nefs ile Ruh, 190
 - 5- Ahlâkın Menbar: Akıl, 193
 - 6- Din ile Eğitim, 197
 - 7- Öz Kaynak: Tebliğ, 198
 - 8- İlahî Hitâbın İki Çeşidi, 200
 - 9- Ölüm: Sınavın Sonu; Dirimsiz Hayata Diriliş, 201
 - 10- 'Ben' – 'Benim' Ayırımı, 202
 - 11- Ahlâkın Temeli: Ödev; Ödevin Hülâsası: "Yapmalıyım!" Özden-Buyruğu, 203
 - 12- Ahlâkı Uygulama Gücü: İrade, 203
 - 13- Ahlâkın 'Benim'deki Aslı Esâsı: Niyet, 204
 - 14- Ahlâkın 'Benim'in Dışındaki Tezâhürü: Hukuk, 204
 - 15- İlahî-Ahlâkî bakımdan Transsendental – Transsendent, 206
 - 16- Aşkın Mutlak Kudretin Tebliği: Temel Yasa, 207
 - 17- Hayatın Manâsı İztırâptadır, 209
 - 18- Barış – Savaş zıtlığı, 211
 - 19- Âdil-Nizâm-Medinesi, 212
 - 20- Ödev, 213
 - 21- Akıl – Tecrübe Denklemi ve Görüntü, Tasavvur, Kavram ile İnanç, 216
 - 22- İnanç türleri: Varsayım. Bilgi. İmân, 218
 - 23- Duygu, 218
 - 24- İlim, 221
 - 25- Marifet, 221
 - 26- Hikmetin Başı Allah Korkusudur ve Kutsallığın Bilgisi Akıldır, 222
 - 27- Saadetin Kaynağı, Meşrûluktur, 224
 - 28- Tekâmül – Rücû, 226
- Ekler, 229

DÖRDÜNCÜ KİTAP: TARİH GERÇEKLIĞİ SORUNU. 237

I- ÇAĞIMIZIN DEĞERLER DİZİSİ (PARADİGMA) SORUNU, 239

- 1- Evrensel Sıradüzeni, 239
- 2- Kaba Kuvvete Dayalı Zorlayıcılıktan İknâ İstibdâdına, 243
- 3- İktisâtperestlik, 243
- 4- Ortaçağ Hıristiyan Avrupa Medeniyetinden Yeniçağ Dindışı Batı Avrupa Medeniyetine, 245
 - i- Tanrısallık-Kutsallık – Dünyevilik Çatışması, 245

- ii- *Yeniçağ Dindışı Batı Avrupa Medeniyetinin Bellibaşlı Belirlenimleri*, 246
 iii- *Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin merkezi Fransız kültürü*, 248
 iv- *Tanrısallık–Kutsallık – Dünyevilik Çatışmasının yanı sıra, Latin–Roma – Germen Hasımlığı*, 249
 v- *Din Menşeli Medeniyet, ‘Temeddün’e Karşı Çıkan Dindışı Medeniyet: ‘Civilisation’ ve Onun Gayrutabî İnsan Tipolojisi*, 252
 vi- *Yeniçağı Belirleyen Üç Unsur: Laikçilik – Sekülercilik - Positivcilik*, 272
 vii- *Yeniçağ dindışı Batı Avrupa ile Çağdaş küreselleştirilen İngiliz-Yahudi Medeniyetleri*, 275

Ekler, 282

II- ‘BİZ KİMİZ’ SORUNU, 304

- 1- *Kimlik Geçmişte İnşâa olunan bir Binâdır*, 304
 2- *Yolun, Sis Perdesi Gerisinde Kalmış Başlangıcı*, 306
 3- *Medeniyetlerin Kesiştiği Coğrafya: Orta Asya düzlükleri*, 319
 4- *İmparatorluk Devlet Ülküsünün Tarihî Kaynağı*, 323
 5- *Yüce Görev (Misyon) Uğruna Yaşananlarla Ülküsel Hayat İnşâa olunur: ‘Devletiebedmüddet’*, 324
 6- *Türk Tarihinin ‘Zenbereğ’i*, 333
 i- *Zenbereği Devletiebedmüddet olan Devlet: Osmanlı*, 334
 ii- *Rabb – Mürebbiye – Ümmet*, 337
 iii- *Sevişen - Savaşan Bireylerin Toplumu*, 338
 7- *İzmihlâl*, 339
 8- *Devletiebedmüddet Ülküsünün Kaybı, Ruhunu Yitirmiş Beden Demektir*, 340
 Ekler, 343

SÖZSONU, 363

Ekler, 374

SÖZ DAĞARI, 375

DİZİNLER, 397

A - Kişiler, 397

B - Kavramlar, 403

KAYNAKLAR, 421